

HS 8.1.96

Löperyyks kaukana huippuja valittaessa

A15

■ Kimmo Ketosen ja Kari Nyssölän raportista "Palkitsemisen politiikka" kertova uutinen (HS 17. 12.) ei antanut mairittelevaa kuvaa tavasta, millä korkeakouluneuvosto (KKN) on ehdottanut koulutuksen ja opetuksen huippuyksiköitä. Valinnat olisi tehty löperösti ja vastaavaan tulokseen päästy arpomallakin. Pääkirjoituksessaan 27. 12. HS arvioi neuvoston joutuneen outoon valoon.

Uutinen oli koko lailla terästetty. Raportissa sanotaan näinkin (s. 102): "– julkisuudessa on esitetty vain varsin vähän kritiikkiä valinnan osuvuudesta. Ilmeisesti valinnat ovat osuneet hyvin kohdalleen." Eniten minua askarruttaa näkemys, että koulutuksen ja opetuksen arvioinnissa päästäisiin yksiselitteisiin ja toistettaviin tuloksiin, kunhan vain kriteerit määritellään.

Kun opetusministeriö ryhtyi valitsemaan tutkimuksen ja opetuksen huippuyksiköitä tammikuussa 1993 tuloksellisuusrahojen jakoa varten, KKN sai 20 päivää ehdotuksen tekemiseen ja nimesi kymmenen ehdokasta. Monia rehtoreita ja dekaaneita konsultoitin.

Omaa mieltäni kaivertaa lopputuloksesta vain Teknillisen korkeakoulun informaatiotekniikan laboratorion jääminen ehdotuksessa liikaa taustalle. Jälkiviisaina voidaan sanoa, että tutkimuksen huippuyksiköiden valinta olisi heti pitänyt antaa Suomen Akatemialle, mikä toteutuikin syksyllä 1993, ja on toiminut moitteitta.

KKN sai vielä kolme kertaa tehtäväkseen ehdottaa koulutuksen ja opetuksen huippuyksiköitä. Olisi kannattanut pohtia, onko näiden nimeäminen erikseen ylipäättään mielekasta, vai pitäisikö opetusta edistää muilla tavoin. Kysymys on vielä auki.

KKN pyysi ehdotuksia rehtoreilta tai korkeakouluilta, yhteistyössä ylioppilaskuntien kanssa. Tällaisen seulonnan perustelu on paikallistuntemus, jota rehtoreilla ja opiskelijoilla on. Ehdotukset (eri vuosina noin 75, 90, 30) olivat yleensä hyviä ja pitkälle trimmattuja. On itsensä petkuttamista kuvitella, että paremmuus voitaisiin ratkaista "objektiivisilla" tai "tieteellisesti kestävillä" mittareilla. Mitä hyvä

laatu on? Onko se mitattavissa? Onko mahdollista verrata lääketieteellistä tiedekuntaa ja sosiologian ainelaitosta? Onko radioinsinöörien koulutus innovatiivisempaa kuin luokanopettajien? Sellaista yhtälöä ei ole, joka antaisi täsmällisen vastauksen.

Ihannemaailmassa KKN:lla olisi pitänyt olla runsaasti aikaa ja rahaa sekä kaikkien alojen asiantuntijoita, jotka olisivat vierailleet ehdotetuissa kohteissa. Rahasta alkaen tähän ei ollut mahdollisuuksia. Tällainen prosessi paisuu helposti kuolettavan rasakaaksi.

Reaalimaailmassa arvioinnin keinoksi jää kokeneen asiantuntijaryhmän käyttö. Ryhmä keskustelee arvioinnin kriteereistä ja pyrkii konsensuskseen. Neuvostoon kuuluivat mm. Åbo Akademin entinen rehtori, Teknillisen korkeakoulun vararehtori (myöhempi rehtori), Jyväskylän, Kuopion ja Tampereen yliopistojen vararehtorit, Suomen Akatemian tuleva pääjohtaja ja Pohjola-Yhtiöiden entinen pääjohtaja, kaikki eri tieteenalojen edustajia. Arvioinnin asiantunteudesta siis oli, eikä aikaa säästetty. Ehdotukset eivät syntyneet heppoisesti.

Koska yksiselitteisiä opetuksen laadun ja innovatiivisuuden kriteereitä ei ole, toinen ryhmä voi päätyä toiseen tulokseen. Arvioitsijoiden arvostukset, tieteenala- ja kotiyliopistosidoksetkin vaikuttavat, sitä enemmän mitä laadullisempaa kriteeriä sovelletaan, semminkin kun ollaan jakamassa rahaa. Näitä vaikutuksia pyrittiin minimoimaan.

Tutkimuksen osalta huippuyksikköpolitiikka on lujemmalla pohjalla. Sitä kehitettäessä huippuyksiköitäkään ei saa unohtaa: tutkimuksen kriittisin massa on yksien aivojen kokoinen. Monet tutkijat työskentelevät mieluummin ja paremmin yksin kuin ryhmässä. Merkittävimmät teoreettiset läpimurrot syntyvät monesti näin, erityisesti pehmeillä tieteenaloilla.

FRED KARLSSON

*KKN:n viimeinen varapuheenjohtaja,
arviointineuvoston jäsen
Helsinki*